

MAKTABLARDA TA'LIMNING IJTIMOYIY SHERIKLIK MODELINI YARATISHDA KLASTER YONDASHUV

Azamat Ruzvonovich Raxmonov

Toshkent viloyati Chirchiq davlat
pedagogika instituti Pedagogika va
menejment kafedrasida katta o'qituvchisi

raxmonovazamat@mail.ru

Dilshod Baxtiyorovich Luxmanov

Toshkent viloyati Chirchiq davlat
pedagogika instituti Texnologik ta'lim
kafedrasida o'qituvchisi

dilshod.luxmanov88@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ta'limning ochiqligi muassasalarda ijtimoiy sheriklik tizimini, jamiyatning boshqa sohalari bilan o'zaro aloqalarini, hokimiyat organlari, biznes, ta'lim, madaniyat va ilm-fan muassasalari qurilishida ifodalanadi taktik va strategik rejada o'zaro manfaatli hamkorlikdagi klaster faoliyatidir.

Kalit so'zlar: O'zbekistonda modernizatsiyaning, izolyatsiyaning, taktik va strategik, konsentratsiya, ta'lim klasteri, Klaster yondashuvi asosida ijtimoiy sheriklik, innovatsion maktablarning.

CLUSTER APPROACH TO CREATING A SOCIAL PARTNERSHIP MODEL OF EDUCATION IN SCHOOLS

Azamat Ruzvonovich Raxmonov

Senior teacher of the Department of
Pedagogy and Management of Chirchik
State Pedagogical Institute of Tashkent
region

raxmonovazamat@mail.ru

Dilshod Bakhtiyorovich Lухmanov

Teacher of the Department of
Technological Education of Chirchik
State Pedagogical Institute of Tashkent
region

dilshod.luxmanov88@gmail.com

ABSTRACT

Openness of Education is expressed in the construction of a system of social partnership in institutions, interaction with other spheres of society, institutions of power, business, education, culture and science is a cluster of mutually beneficial cooperation in a tactical and strategic plan.

Keywords: modernization, isolation, tactical and strategic, concentration, educational cluster, social partnership based on Cluster Approach, innovative schools in Uzbekistan.

KIRISH

Keng ma'noda, ijtimoiy sheriklik jamoaviy qo'shma faoliyat sifatida qaraladi, ta'lim ishtirokchilari tomonidan birgalikda ta'sir ko'rsatadigan turli ijtimoiy guruhlardan tarkib topadi.

O'zbekistonda modernizatsiyaning eng muhim yo'nalishi ta'lim sohasida idoraviy izolyatsiyaning yengish uchun emas, ochiq, turli ko'lamli ta'lim muassasalariga aylantirish faoliyati shaharning dolzarb iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy muammolarini hal etishga qaratilgan ijtimoiy-ta'lim tizimlari, mintaqalarda olib boriladi. Ta'limning ochiqligi muassasalarda ijtimoiy sheriklik tizimini, jamiyatning boshqa sohalari bilan kooperatsiya aloqalarini, hokimiyat organlari, biznes, ta'lim, madaniyat va ilm-fan muassasalari qurilishida ifodalanadi. Taktik va strategik rejada o'zaro manfaatli hamkorlik, ta'lim muassasasi va ijtimoiy hamkorlarning birgalikdagi faoliyatidir.

Ijtimoiy hamkorlik tizimi ham ta'minlanadi, ta'lim muassasasining izchil rivojlanishi va uning hamkorlari holatini sifat jihatidan yaxshilanadi. Shunday qilib, ta'lim muassasasining ijtimoiy hamkorligi sifat jihatidan farq qiladi o'zaro hamkorlikning boshqa shakllari homiylikdir. Uning asosiy g'oyasi-ta'lim muassasasining o'zaro manfaatli hamkori sifatida emas, balki to'liq sherikligidir. Bu esa resurslarni bevosita va to'g'ridan-to'g'ri almashishi degan ma'noni anglatadi.

Ijtimoiy hamkorlik ta'lim muassasasi faoliyatining aniq natijalariga asoslanadi.

Ijtimoiy sheriklik bir martalik aksiyalar bilan chegaralanmaydi, balki uzoq muddat asosda quriladi va o'zaro ishonchliligi kafolatlanadi. O'quv jarayonini tashkil etishning zamonaviy turlaridan biri ta'lim klasterlari hisoblanadi. Lekin ta'limdagi Klaster nima? U haqida gapirishdan oldin, uning asosiy tushunchasini tushunish kerak. Ingliz tilidan tarjima qilingan "Klaster" so'zi "shamlardan", "guruh", "shamlardan o'sadi" yokim "zanjirlar" degan ma'noni anglatadi». "Konsentratsiya" Qanday qilib birlashtiriladi?

O'qituvchilar, bolalar, ota-onalar, hamkorlarning maqsadi hisoblanib bir xil maqsad va vazifalarda kelishilgan, shaxsiy jihatlar topilgan barcha sub'ektlar uchun jozibali ma'no ishlab chiqilgan strategiyaning muvaffaqiyatidir. Shunday qilib, o'quv adabiyotida klaster ostida, ilmiy adabiyotlarda esa tizimli javob beradigan xususiyatlarining jamoaviyligi sifatida tushuniladi. Muayyan yechimning samaradorligi va sifati uchun sub'ektlar faoliyatining muayyan bosqichida vazifalar doirasida klasterning bir-biriga bog'langan va umumiy xususiyatga ega bo'lgan narsalar bu uni birlashtirgan guruhlaridir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ta'limdagi klasterlar avvalo muammosi o'rganiladi, keyingi navbatda ularning shakllanishi jarayoni, rivojlanish bosqichlari, tuzilishlari tahlil qilinadi. Bu yuzasidan ko'plab olimlar (V.P Burdakov, T.I Shamova, Yu. N. Yurov, V.T.Volov, P. I. Tretyakov, T. M. Daviydenko va boshqalar) ilmiy tadqiqot ishlarini olib borganlar.

Klaster yondashuvini amalga oshirishda bir nechta asosiy fikrlarni ajratib ko'rsatish mumkin, avvalo bu uning mavjudligidan kelib chiqib quyidagicha asoslanadi:

Birinchidan, umumiy maqsadlari;

ikkinchidan, sub'ektlarning birgalikdagi faoliyatining huquqiy asoslari;

uchinchidan, klasterga birlashtirilgan sub'ektlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik mexanizmlari ishlab chiqildi.

Yuqoridagi asosiy fikrlarni qabul qilish bilan maktablarining ta'lim sohasidagi klasterlarni shakllantirish uchun asos qilib Toshkent viloyati CHDPI va Chirchiq shaxar XTBga qarashli maktablari o'rtasida "Maktab laboratoriyalari" tashkil etilib ular tomonidan amaliy sinov o'tkaziladi, umumiy o'rta ta'lim maktabi quyidagi modellarni tatbiq etadi.

Modelning asosiy elementi maktab uslubidir, ular axloqiy qadriyatlar asosida shakllanadi va oilaviy ta'lim muassasasining namunasi. Maktabda strategik rejalashtirilgan faoliyat yo'nalishlarini quyidagilarga ajratildi:

birinchi navbatda, Jamoatchilik hamkorligini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan maktab uslubi. Shuning uchun o'quv-tarbiyaviy ishlarning mazmuni milliy urf-odatlar bilan belgilanadi-o'tmish va hozirgi kelajak uchun ijtimoiy-madaniy tendentsiyalarni mavjud norasmiy hamkorligi hisoblanadi.

Taqdim etilgan modelning umumiy maqsadi (barcha hamkorlar uchun) zamonaviy talabning muvaffaqiyatli kadr va shaxs sifatida shakllantirilishidir. Huquqiy asosda-sheriklik va ta'lim o'rtasida tuzilgan shartnoma umumiy o'zaro muammolarni hal qilish uchun rol o'ynaydi.

Har bir klasterning muhim yadrosi bugungi kunda o'rta maktabining jamoasining maqsadli va mazmunli loyihalar asosida o'z faoliyatini yo'lga qo'yilishidir. Shuning uchun, hamkorlik aniq, qiziqarli, qabul qilingan eng muhimi resurslar, loyihaning mumkin bo'lgan ishtirokidagi ma'lum bir vaqti hisoblanadi. Bunday loyihalar misolida: "Maktab laboratoriyasi", "O'qituvchilar asotsasiyasi", " tarmoq hamkorliklari: institut, bolalar bog'chasi va maktab o'zaro hamkorligi", "xalqaro do'stlik birlashmalri", "Ish kishi ruhini ko'taradi, san'at esa uni jilovlaydi", "Maktab muzeyida ta'lim loyihasi sifatida" va shu kabi boshqalarini ko'rish mumkin.

Har bir tematika loyiha atrofida uning sherigi bo'lib, unda birlashma uchun o'zaro manfaatli aloqalar mavjud faoliyatning mazmuni, resurslari va manfaatlari ko'zlanadi. Har bir inson loyihada hamkorlik asosida tashkil etilgan tashkiliy loyiha guruhiga egadir. Tavsiya etilgan **ta'lim klasterining** tuzilishi zamonaviy maktablarining modellari shundan iboratki, markaziy va muhim sheriklardan biri emas, balki loyihalashtirilgan kontent sifatida ko'rinadi. Shunday qilib, loyihada "Bizni milliy maktablarimiz" aholi uchun faoliyat yuritayotgan maktablarning tarixini o'rganishga bag'ishlanadi. O'tgan 2 yil davomida Toshkent viloyati CHDPIning talabalari hududiy joylarda ta'lim sohasidagi faoliyat asosida ma'rifiy tashkilotchilikni hamkorlik aloqalarni o'rnatdi. Bu esa talabalarimizni bitirishidan uzoq vaqt oldin pedagogik faoliyatga va hamkorlikka kirishishlarida turli yo'llar bilan, ya'ni o'quvchilarning ota-onalari, pedagogik soha egalari, muassasalari, madaniyatlarini, turli darajadagi arxivlari va idoraviy materiallari, ilmiy tashkilotlar va boshqalarini o'rganishga muayassar bo'ldilar.

"Mehnat kayfiyatni ko'taradi", loyihasining mavzusi zamonaviy maktab o'quvchilarida mehnat ko'nikmalarini tarbiyalash vazifasi bilan aniqlanadi. Biroq, loyiha mazmuni hamkorlikni o'rnatish imkonini beradi har-xil xo'jalik tashkilotlari, maktab boyicha ma'muriyatining xo'jalikni rivojlantirish bo'limi, sinflar kesimida bo'limlar, shuningdek, o'quvchilarni ijodiy harakatlari ustaxonalar bilan aloqalarga kirishtiradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Shu singari maktablarda o'quvchilarni tabiiy-biologik bilimlarini oshirish maqsadida Issiqxonalar tashkil etilib, unda pomidor, bodring va shu kabi sabzovotlarni yetishtirish, landshaft dizaynini ommalashtirish, maktab botanika bog'i tashkil etilib unda xo'jalik ekinlari va turli gullarni yetishtirish bo'yicha tanlangan modelni asoslaydi:

1. Ta'lim, tarbiya va taraqqiyotning madaniy-ma'rifiy makoni kengaytirib shu qatorida boyitadi. Bolalarimiz maktabini o'rab turgan ijtimoiy muhitning pedagogik salohiyatini mukammal o'rganib boradi.

2. Bolalar bilan ishlaydigan hamkor muassasalar va tashkilotlarning faoliyati ko'proq yo'naltiriladi, mazkur faoliyat muvofiqlashtirilib boriladi.

3. Mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlarining rolini oshirish bilan bog'liq faoliytda esa talabalar va ishlaydigan yoshlarni ishini rejalashtirish, tashkil etiladi va muvofiqlashtiriladi.

4. Bolalar o'zaro aloqalarni mustahkamlamoqda va kattalar esa bolasining o'ziga xosligini rivojlantirish uchun qulay muhit sifatida ijtimoiy-madaniy majmualar yaratadi.

Ta'lim klasteri a'zolarining o'zaro hamkorligiga yangi imkoniyatlar beradi:

- barcha sub'ektlarning manfaatlarini hisobga olgan holda pedagogik ta'lim mazmunini tanlash orqali tizimlashtirish asosida ta'lim klasteri;
- ko'p bosqichli va uzluksiz kasbiy ta'limni tashkil etish yuzasidan talim klasteri;
- bitirgandan so'ng, tanlangan mutaxassislik bo'yicha ishga joylashish kafolati aniq martabali istiqboliga egalik bo'yicha ta'lim klasteri;
- ta'lim muassasalarining moddiy bazasini yaxshilash uchun o'zaro rag'batlanishni vujudga keltiruvchi ta'lim klasteri;
- savodli shaxsni shakllantirish va takomillashtirish maqsadida kasbiy savodxonlikni oshirish ta'lim klasteri;
- o'qituvchilarning kasbiy mahoratini rag'batlantirish va ta'lim muassasalarida kasbiy ko'nikmani shakllantirish ta'lim klasterlari kabilardir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Barqarorlik va ijtimoiy sheriklikka bog'liq bo'lgan ijtimoiy hamkorlik tizimining asosiy parametrlari ushbu modelning samaradorligidir:

1. Ta'lim muassasasining erkinligi darajasi unda amalga oshirilayotgan ta'lim taraqqiyotidagi jarayonidir. Ko'p jihatdan bu erkinlik ta'lim muassasasining tashkiliy-huquqiy mavqeyiga ega. Muhim omil esa ta'lim tizimining boshqaruv qatlamlarining xatti-harakatlarida moslanganlik, Rasmiy ravishda mahalliy tizimda harakat qilish uchun mas'ul darajasi oshiriladi. Agar yetarli erkinlik bo'lmasa, ijtimoiy sheriklarning, masalan, manfaatdor fuqarolik tashkilotlari yoki ish beruvchilar uyushmalarining ishtiroki ta'lim tuzilishi va mazmunini optimallashtirishga olib keladi.

2. Tizim ishtirokchilarining o'zaro pozitsiyasida tanlash erkinligi, bu esa o'z navbatida ijtimoiy hamkorlikdir. Shuning uchun sheriklar sektorining kengligini va jami miqdorini erkinlikka bog'liq hisoblaydi. Ularning potentsial resurslari hajmi, shuningdek, muayyan ta'lim muassasasi mahalliy tizimda qabul qilinadigan o'zgarishlar moslashishga rag'batlantirishning kuchi hamkorligidir.

3. Ta'lim muassasasining siyosiy faoliyatini ishlab chiqish qobiliyati yetarli bo'lishi kerak va ular uchun ishlab chiqilgan hamkorlik imkoniyatlaridan foydalanish, tayanch fuqarolik tashkilotlari xizmatlarini yo'lga qo'yilganligidir. Agar ta'lim muassasasining boshqaruv xodimlari yetarli tajribaga ega bo'lmasa umumiy o'rta ta'lim maktabining pedagoglari hamkorlar bilan birgalikda muhokama qilishda va tanlashda yaqin va uzoq istiqbollarni, ishlab chiqishda zaif bo'lib qoladilar.

Ta'lim muassasasining "ortiqcha mexnat yuklamasi" xavfi yetarli darajada tartibli ta'sirlar bilan yuzaga kelishi mumkin. Ta'lim muassasasining analitik va kontseptual bo'lishi muhimdir. Tashqi ta'sirlarni o'z strategik maqsadlariga va o'z resurslari qobiliyatlariga aylantirish uchun salohiyat zarur hisoblanadi.

4. Ta'lim muassasalari o'z navbatida mustaqil moliyalashtirish imkoniyatiga ega, ular bor ishonchni qarorlari asosida qabul qiladi va ma'lum erkinlikka ega bo'lishi uning siyosati (missiyasi, dasturi va tamoyillari rivojlanish) va ehtiyojlarida ma'lum bo'ladi.

Bugungi kunda, bizning fikrimizcha, ta'lim klasterining universal modeli — **Klaster bulutlari** soniga va turli muhitlarning elementlariga qarab, mutlaqo boshqacha bo'lishi mumkin. Loyihalar soni ularning shakllanishida hal qiluvchi uyushmaning maqsadi va natijasi hisoblanadi.

Modelning markazi esa maktab o'quvchilari va oliygox talabasining manfaatlari, ehtiyojlari, imkoniyatlaridir. Shunday qilib, modelning muvaffaqiyatli ishlashi **Klaster yondashuvi** asosida ijtimoiy sheriklik zamonaviy maktabni rivojlantirishning mumkin bo'lgan usullaridan birida ko'rinadi. Maktablarda bu ta'lim klasteriga erishish uchun ijobiy sifatli va miqdoriy o'zgarishlarni ko'rsatib, oliygox talabalarning ta'lim natijalariga, o'qituvchilarning malaka toifalariga, "innovatsion maktablarning" maqomiga ega qilish imkoniyatini yaratadi.

REFERENCES

1. Sh. M. Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir". O'zbekiston-2018yil
2. Barkamol avlod- O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – T.: Sharq, 1997.- 64 b
3. Karimov I. A. – Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T.; Ma'naviyat, 2008.- 176 b.
4. Karimov I. A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon xayot-pirovard maksadimiz. 8-jild. -T.: «Uzbekiston», 2000. 464-465- betlar; 500-501-betlar.
5. Maktabda klub ishini tashkil etish shakli sifatida ta'lim klasteri / L. A. Florenkova, T. V. Shcherbova tomonidan tuzilgan: o'quv-uslubiy qo'llanma.- Sankt-Peterburg, 2010.
6. Лухманов, Д. Б. (2020). Мехнат тарбияси орқали ўқувчиларнинг ижтимоий ҳаётга мослашишларини таъминлаш. *Academic Research in Educational Sciences*, 1 (3), 1051-1056.